

APATHY

A szerzői jogról szóló törvény

1885

ÉRTEKEZÉSEK
A TÁRSADALMI TUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia.

A II. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

PESTY FRIGYES

OSZTÁLYTITKÁR.

VIII. KÖTET. III. SZÁM.

A SZERZŐI JOGRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY

(1884. XVI. t. cz.)

MÉLTATÁSA JOGI ÉS GAZDASÁGI SZEMPONTBÓL.

(SZÉKFOGLALÓ ÉRTEKEZÉS.)

APÁTHY ISTVÁN

RENDES TAGTÓL.

(Olvastatott a II. osztály ülésén 1885. nov. 9.)

BUDAPEST, 1885.

ÉRTEKEZÉSEK

a társadalmi tudományok köréből.

Első kötet. 1867—1870.

I. Szám. Az uzsora törvényekről. Szinovácz Györgytől. 1867. 17 l. . . . . Ára 10 kr.
II. Szám. A magyar mezőgazdaság. Keleti Károlytól. 1867. 19 l. . . . . 10 kr.
III. Szám. A nemzet szellemi élete a párisi kiállitáson. Dr. Konek Sándortól 1868. 42 l. . . . . 20 kr.
IV. Szám. A magyar Korona országainak legujabb népesedési mozgalmai. Dr. Konek Sándortól. 1868. 52 l. . 20 kr.
V. Szám. Jogtudomány s nemzetgazdaságtan. Kautz Gyulától. 1868. 38 l. . . . . 20 kr.
VI. Szám. A statistika hivatalos és tudományos mivelése. Keleti Károlytól. 1868. 41 l. . . . . 20 kr.
VII. Szám. A római jog s az ujabbkori jogfejlődés. Pulszky Ágostontól. 1869. 27 l. . . . . 10 kr.
VIII. Szám. Gaius. Rentmeister Antaltól. 1869. 116 l. . 30 kr.
IX. Szám. Zádor György magyar akadémiai tag emlékezete. Tóth Lőrincztől. 1869. 26 l. . . . . 20 kr.
X. Szám. A törvénykezés reformja. Ökröss Bálinttól. 1869. 18 l. . . . . 20 kr.
XI. Szám. A büntetés rendszerről általában, különösen a halálbüntetésről Poroszországban. Csatskó Imrétől. 1870. 26 l. . . . . 20 kr.
XII. Szám. A birósági szervezet, különösen a biróságok megalakulása. Baintner Jánostól. 1870. 37 l. . . 20 kr.

Második kötet. 1870—1874.

I. Szám. A fogyasztási egyletek. Dr. Vécsey Tamástól. 1870. 59 l. . . . . 20 kr.
II. Szám. Az emberi öntudat jelen fokáról. Dr. Barsi Józseftől. 1870. 27 l. . . . . 10 kr.
III. Szám. Kassa város parketkészitése a XV. század kezdetén. Wenzel Gusztávtól. 1870. 43 l. . . . 10 kr.
IV. Szám. Emlékbeszéd Császár Ferencz tiszteleti tag fölött. Dr. Suhayda Jánostól. 1871. 12 l. . . . . . 10 kr.
V. Szám. Szemle a magyar jogászgyülések munkássága s eredményei felett. Tóth Lőrincztől. 1872. 88 l. . 30 kr.
VI. Szám. Modern alkotmányos monarchiai intézmények. Ladányi Gedeontól. 1873. 28 l. . . . . . . 10 kr.
VII. Szám. Emlékbeszéd Rau Károly Henrik felett. Kautz Gyulától. 1873. 16 l. . . . . 10 kr.
VIII. Szám. A nemesség országgyülési fejenként való megjelenésének megszűnése. Hajnik Imrétől. 1873. 18 l. . 10 kr.
IX. Szám. A részvénytársulati ügy törvényhozói szempontból. Dr. Matlekovits Sándortól. 1873. 32 l. . 10 kr.
X. Szám. Mezőgazdasági statistika a nemzetközi kongressusokon. Keleti Károlytól. 1874. 32 l. 10 kr.
XI. Szám. A székely kérdés. Galgóczy Károlytól. 1874. 24 l. . . . . 10 kr.
XII. Szám. Az emberi élet-tartam és a halandóság kiszámitásáról. 4 graphicus rajzzal. Körösi Józseftől. 1874. 52 l. 30 kr.

A

SZERZŐI JOGRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY

(1884. XVI. t. cz.)

MÉLTATÁSA JOGI ÉS GAZDASÁGI SZEMPONTBÓL.

(SZÉKFOGLALÓ ÉRTEKEZÉS.)

APÁTHY ISTVÁN

RENDES TAGTÓL.

(Olvastatott a II. osztály ülésén 1885. nov. 9.)

BUDAPEST, 1885.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

Budapest, 1885. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

A szerzői jogról szóló törvény

(1884 : XVI. t. cz.)

méltatása jogi és gazdasági szempontból.

Hazánk törvényhozása 1867 óta egész sorozatát alkotta meg a törvényeknek, melyek a jogállam fogalmának és a culturállamok concertjébe belépésünknek nélkülözhetetlen föltételét képezik. Alig 18 esztendő alatt, a törvényalkotás terén nálunk annyi történt, a mennyinek az elvégezésére más szerencsésebb nemzeteknek hosszú évtizedek jutottak. Ha szerencsésebb geographiai és ethnographiai viszonyok közt élnénk, tán várhattunk volna, a mely esetben bizonyára jobbat és tökéletesebbet alkothatunk; de a mi perczeink megszámlálvák, ha alszunk és késünk, nem eszmélve, hogy a világ folyása gyorsabb ma, mint valaha; hogy a nagy népek haladása minden téren a szédűlésig hatalmas, s hogy e hatalom csak egy erőt tisztel a kisebb népekben, a haladást, mely ha nincs, elsepri vagy beolvasztja magába azokat. Elismerem, hogy törvényhozási alkotásaink egynémelyike nem felel meg az ahhoz kötött várakozásoknak, hogy gyakorlati alkalmazásában nem eredményezte azt, a mit a viszonyok és a körűlmények beható méltatása mellett, eredményeznie kellett volna; de viszont azt is el kell ismernünk, hogy törvényhozásunk feladatának teljes magasságára emelkedett és a nemzet elévíthetetlen háláját biztosította magának akkor, midőn a százados mulasztásokat — úgy a hogy ezt tette — lázas sietséggel és soha sem lankadó buzgósággal pótolta; midőn aránytalanúl rövid idő alatt, hazánkat ellátta azokkal a jogi intézményekkel, a melyek nélkűl sem a jogrend megvalósítása, sem anyagi felvirágzásunk biztosítása nem képzelhető.

Azt hiszem, nem cselekszem alapszabályaink szelleme és intentiója ellen, ha az alkotott vagy alkotandó törvények egynémelyikét, a mennyiben azt időm és megrongált egészségi állapotom engedi, e helyen megbeszélés tárgyává teszem; ha azok jogi és gazdasági jelentőségét, hatását és czélját megismertetve és méltatva, törvényhozásunk működésének értékét, tudományos szempontból feltüntetni megkísértem. E czél lebegett szemeim előtt, midőn székfoglaló értekezésem tárgyáúl a szerzői jogról szóló vagyis azt a törvényt választottam, a melynek czélja: egy rég érzett hiányt pótolva, jogvédelmet létesíteni olyan téren, a melyen a kétes értékű védelem alapját nem törvény, hanem egyszerű enunciátió képezte[1]; a melynek czélja megadni a nemzet napszámosainak azt, a mi ezeket a művelt nemzetek osztatlan meggyőződése szerint megilleti.

Midőn a szerzői jogról szóló törvényt jogi és gazdasági szempontból méltatni szándékozom, lehetetlen előzetesen azzal a kérdéssel nem foglalkoznom: hogy mi képezi jogi alapját a szellemi alkotás védelmének; és melyek ama szempontok, a melyeknek figyelembevételével, a jogi védelem berendezésének felépűlnie kell? Teszem és tennem kell ezt annál is inkább, minél kétségtelenebb az, hogy a szellemi alkotás védelmének jogossága és szükségessége eddigelé még nem talált oly mértékben elismerésre, a mint ez az emberi tevékenységből eredő egyéb jogviszonyok tekintetében, a legkülönbözőbb jogi intézmények létesítésével, minden kétségen fölül történt[2]. A szellemi alkotásra ma is nagyrészben illik az, a mit Juvenalis

[1]) Id. törv. szab. I. a) 23. §. Az ész szüleményei is oly tulajdont képeznek, mely a törvény oltalma alatt áll.

[2]) Míg a törvények a külföldinek megengedik, hogy a külföldön szerzett követelését a belföldön érvényesíthesse, a külföldön keletkezett szerzői jog — nemzetközi szerződések esetét kivéve — minden jogi védelmet nélkülöz a belföldön. A külföldi követelését megvédjük, mert ezt kézzelfogható érdekeink követelik; ellenben a külföldi szerzők szellemi alkotásának elsajátítását máig is sokan tisztességes dolognak tekintik. E részben elég arra az ismeretes támadásra utalnom, melyet Carey, a new-yorki könyvkereskedő és később hiressé vált nemzetgazda, a szellemi tulajdon ellen intézett.

mondott: »Scire volunt omnes, mercedem solvere nemo.« (Sat. 7.)

Az ember tevékenységének természetes rugója, a társadalmi nagy forgalomban, az érdek, melynek kielégítésére minden tevékenység irányúl. Míg azonban a materiális téren a tevékenység, úgyszólván, kizárólag vagyoni érdekek megvalósítására irányúl, — a szellemi téren a tevékenység, az anyagi érdekek mellett, ideális érdekek megvalósítására is törekszik. Az első esetben a tevékenység alkotásai vagyoni, az utóbbiban egyúttal ideális érték képviselőikép is jelenkeznek. Az érdek és érték e duplicitásának megfelelően, az alkotásnak a szellemi téren czélja mindenek előtt: a szerzőnek — az alkotónak — vagyoni előnyt, pénzbeli hozadékot biztosítani; a mire az alkotó egyenesen utalva van akkor, ha az alkotást iparszerűleg gyakorolja és a hozadék biztosítása, egészben vagy legalább nagy részben anyagi existentiájának alapját képezi. Minél nagyobb a vagyoni nyereség, melyet a szerzőnek saját tevékenysége biztosít, annál inkább érdekében áll magát az alkotásnak szentelni és mindent elhárítani, a mi nyereségének csorbítását vagy meghiúsítását maga után vonhatná. Az anyagi haszon azonban, melyet az alkotás a szerzőnek biztosít és biztosítani hivatva van, nem egyedűli rugója tevékenységének; ahhoz ideális czélok is fűződnek, melyeknek megvalósítása, a legtöbb esetben, sokkal fontosabb az anyagiaknál. A szellemi munkás hírre, dicsőségre törekszik; nevének a tudomány, vagy a művészet történetében maradandó helyet és alkotásaiban emléket kíván biztosítani, mely nevét századokon át hirdeti és részére a késő utókor csodálatát és háláját fentartja [1]). E mellett az alkotó, legyen ez akár iró, akár művész, saját ideális érdekén túlmenő czélok megvalósítására is törekszik; ő egyúttal munkása nemzetének

[1]) Találóan fejezi ki a szerzői érdek duplicitását, és örök igazságot hirdet Horatius, midőn költeményeiről azt mondja, hogy azok Sosius testvéreknek — a kiadóknak — pénzt, neki pedig századokra terjedő hírt és nevet biztosítanak:

Hic meret aera liber Sosiis, hic et mare transit.
Et longum noto scriptori prorogat aevum.
Art. poët. 345.

és munkása lehet az emberiségnek, melynek legjobb erejét és nem ritkán életét szenteli, midőn a nemzeti vagy az átalános művelődés előmozdításán fáradozik. Minden, a mi a szerző ideális érdekeinek megvalósítását gátolja vagy lehetetlenné teszi, nem pusztán egyéni, hanem magasabb és átalánosabb czélok ellen irányúl; ellenben minden, a mi a szerző tevékenységét gátló akadályok elhárítását czélozza, egyúttal magasabb és átalánosabb érdekek megvalósítását teszi lehetővé. E mellett a szerző, midőn alkotását közzéteszi, a közönség itélőszéke elé lép, azzal szemben felelőséget vállal, melynélfogva alkotása a legbensőbb összefüggésben lehet polgári és társadalmi állásával; az reá nézve áldás és átok forrásává lehet egyaránt, és pedig tekintet nélkűl arra, hogy az alkotás közzététele és forgalomba helyezése az ő beleegyezésével történt-e, vagy a nélkűl [1]).

A mondottakból, azt hiszem, nem nehéz azt a következtetést levonni, hogy a szellemi alkotásnál az ideális és a reális érdekek egymással egyensúlyban állanak. Ezt természetesen nem ismerik el azok, a kik a szellemi alkotásnál a vagyoni érdeket tekintik irányadónak, és az ideális érdeknek csak alárendelt jelentőséget tulajdonítanak [2]). Én részemről az érdek duplicitását ezekkel szemben is fentartom, mert a történelem épúgy, mint a mindennapi élet, határozottan nézetem mellett tanúskodnak [3]). Mind a kettő azt mutatja, hogy a tudósok és a

---

[1]) A szerző akarata nélkűl történt közzététel különösen akkor járhat veszélylyel, ha a munka tartalmánál fogva büntetésre méltó cselekvényt állapít meg. Ha a szerző ilyen esetben nem képes igazolni azt, hogy a közzététel az ő beleegyezése nélkűl történt, alig fogja az elítéltetést kikerűlni.

[2]) Ezek közé tartozik: Jolly, Wächter, Klostermann, Mandry, Gerber és mások. Az ellenkező nézet hívei közé sorozhatók: Lange, Volkmann, Ortloff, Dambach és főleg Harum.

[3]) Nézetemet támogatja az is, a mit a nagy romanista Ihering — Der Zweck im Recht cz. munkájában 163, 191. és köv. l. — a szellemi alkotásról és annak viszonyáról a munkához mond: »Das typische Motiv für Kunst und Wissenschaft, ohne welches sie ihren Beruf nicht erfüllen können, ist der Idealismus; das typische Motiv für das Geschäft der Erwerbsbetrieb. Ein Künstler, den es um weiter nichts zu

művészek gyakran egész életöket a szellemi alkotásnak szentelik a nélkűl, hogy azzal anyagi existentiájokat biztosítanák; fáradnak és küzdenek abban a kétségtelen tudatban, hogy alkotásukkal életfentartásukhoz anyagi támaszt nem szerezhetnek. Az a kor, — és volt ilyen — a melyben a szellemi alkotás, a tudomány és a művészet semmi, vagy csak sanyarú anyagi kárpótlást nyujtott az alkotónak, a szellemi tespedés korszakának nem tekinthető; az alkotó súlyos anyagi gondok terhe alatt töltötte napjait, de teremtő szellemének erőt adott az ideális czél, mely őt ellenállhatatlan hatalommal, soha nem lankadó alkotásra lelkesíté.

És ezzel természetszerűen ahhoz a kettős kérdéshez jutottam, hogy milyen viszonyban áll az alkotónak említett kettős érdeke az átalános, a sociális érdekekhez; és követelheti-e az alkotó a társadalomtól, hogy ez őt érdekeiben megvédje?

Vannak, a kik azt állítják, hogy a szellemi alkotás védelme eredetileg erkölcsi alapokra vezetendő vissza, és hogy a jogi védelem mindössze rendőri intézkedés természetével bir, melynek alapját nem természetes jogviszony, hanem egyedűl és kizárólag a törvény positiv intézkedése képezi. Ez határozottan összetévesztése a fogalmaknak, félreismerése a jogviszony valódi jelentőségének. A vonatkozások, melyek az állam által védett jogokból erednek, nem azért lesznek jogviszonyokká, mert az állam részéről megvédetnek; hanem a törvény azért védi e vonatkozásokat, mert azokat jogviszonyoknak ismeri el. Az összes jogviszonyok az embereknek a természeti erők meghódítására irányuló közös tevékenységéből ered-

---

thun ist, als um den Erwerb, der an dem Werk, was er schafft, kein anderes Interesse nimmt, als dass es ihm bezahlt wird, ist ein Handwerker und wird nie ein wirkliches Kunstwerk schaffen. Das Geschäft geschäftsmässig, das Ideale ideal betrieben, so gehört es sich und dabei gedeiht der Einzelne und die Gesellschaft.« Továbbá: »Es giebt zwei Gebiete der socialen Arbeit: auf dem einen bildet das Geld den alleinigen Zweck und Hebel aller auf demselben vorkommenden Operationen; auf dem anderen hat das Individuum ausser dem Gelde noch ein anderes Ziel seines Strebens im Auge. Dem letzteren Gebiete gehören an die Kunst und Wissenschaft, der Kirchen- und Staatsdienst.«

nek; és minden jognak eredeti alapját a munkafelosztás képezi. A munkafelosztás elengedhetetlen föltétele a teljesebb fokú existentiának, és lehetővé teszi, hogy fokozottabb igényeinket, melyek az egyesek isolált erejét túlhaladják, kielégíthessük. Az embernek tehát, hogy élhessen, hogy rendeltetésének megfelelő tevékenységet fejthessen ki, nemcsak saját munkájára, hanem mások tevékenységének gyümölcseire is szüksége van, a kik viszont az ő fáradozásának eredményében osztozkodnak. Az embereknek e kölcsönös függése az idegen munkától, teszi szükségessé a munkafelosztást, mely azonban csak úgy lehetséges, ha az arányt, melyben az egyesek a közös tevékenység gyümölcseiben részesülnek, határozott formák és szabályok állapítják meg; és ha e szabályok minden egyesnek megengedik, hogy munkája eredménye felett szabadon rendelkezhessék, hogy annak átengedéséért megfelelő ellenértéket követelhessen [1]). A mit a most mondott értelemben a társadalomtól minden munkás követelhet, azt követelheti a szellemi alkotás szerzője is, a kivel szemben a társadalom kivételt nem tehet, a kinek anyagi érdekeit biztosítani és megvédeni tartozik; annál is inkább, mert a szellemi alkotás előmozdításával, az azt gátló vagy megsemmisítő akadályok elhárításával, a haladást teszi lehetővé, a melyhez legvitálisabb érdekei fűződnek.

Hasonló viszonyban áll az alkotó ideális érdeke a sociális érdekekhez. Igaz, hogy az anyagi és az ideális érdekek közt nevezetes különbség van. E különbség azonban, távol attól, hogy az ideális érdekek ellen szólna, azoknak hatályosabb támogatását követeli. Míg ugyanis az anyagi érdekek elhanyagolása azt vonja maga után, hogy a szellemi productió azok körére szorítkozik, a kiknél az anyagi érdek csak másodrendű motivuma az alkotásnak, — az ideális érdek figyelmen

---

[1]) Ugyanezt fejezi ki Renouard: Traité de droits d'auteurs czímű munkájában 457. l., midőn a következőket mondja: »Un libre est la préstation d'un service envers la société«; továbbá: »L'auteur a droit à récevoir de la société un juste prix de son service.« Eltekintve attól, hogy Renouard a munkadíj realisálását a társadalmi létellel szemben nem a kellő világosságban fogja fel, álláspontjának főhibáját abban találom, hogy az ideális érdeket teljesen ignorálja.

kívűl hagyása, mert az — habár nem mindenütt és nem egyenlő intensivitással — az egész irói és művészi világot áthatja, egyenlő lenne a szellemi össztevékenység megzsibbasztásával; a mely esetben éppen a legjobbak, a legnemesebbek szenvednének, míg ellenben azok, a kik a tudományt és a művészetet fejős tehénnek szokták tekinteni, anyagi jólléttel jutalmazva űzhetnék mesterséggé alacsonyított foglalkozásukat [1]). Az alkotó ideális érdekeinek védelem nélkűl hagyása tehát egyenlő lenne az ideális haladás negatiójával, mely végeredményében oda vezetne, hogy a szellemi alkotást egyszerűen jövedelmező mesterségnek kellene tekinteni.

Összefoglalva a mondottakat, arra az eredményre jutunk, hogy a társadalom saját érdekei ellen vétene, ha a szellemi alkotó kettős érdekének jogosúltságát el nem ismerve, azt a kellő védelemben nem részesítené.

A védelem jogosságának és szükségességének fölismerése vezette kétségen kivűl a művelt államok törvényhozásait akkor, midőn a szellemi alkotó anyagi és ideális érdekeinek egyenlő figyelembe vételével, egy új intézmény alakjában, jogrendök keretébe illesztették összeségét ama szabályoknak, a melyek tárgyi értelemben véve a szerzői jogot képezik.

Habár a szellemi alkotás védelmének jogi alapja minden időben elismertetett [2]), — a tárgyi értelemben vett szerzői

[1]) Ezeket értette Schiller, midőn a tudományról azt mondotta: »Einem ist sie die hohe himmlische Göttin, dem Andern eine tüchtige Kuh, die ihn mit Butter versorgt.«

[2]) A római költőknek reánk maradt feljegyzései arra a föltevésre jogosítanak bennünket, hogy legalább a császárság idejében az egyes írók, munkáik kiadási jogát a könyvkereskedőknek — stationariis — engedték át, a kik a többszörözést rabszolgák által végeztették és a többszörözött példányokat forgalomba hozták. Martialis epigrammái egyikében fölemlíti, hogy xeniái Tryphon könyvkereskedőnél 4 sestertiusért kaphatók; hozzátéve, hogy ez eléggé magas ár, mert Tryphon 2 sestertius mellett is nyereségre tehetne szert:

Omnis in hoc gracili xeniorum turba libello.
Constabit nummis quatour emta tibi.
Quatuor est nimium, poterit constare duobus,
Et faciet lucrum, bibliopola Tryphon.

Epig. lib. XIII. ep. 3.

jognak öntudatos megalkotása, határozottan az újabb jogfejlődésnek köszönhető; és a haladás, melyet e téren a művelt államok törvényhozásai felmutathatnak, kétségtelenül a jogvédelem legjelentékenyebb javításának tekinthető. Az eddig elért eredmény azonban korántsem felel meg teljesen a kitűzött feladatnak; a minek oka nemcsak a törvények hiányosságában, hanem főleg a jogviszony természetes alapjában keresendő,

Habár a római jogforrásokban a többszörözés és a közzététel kizárólagos védelmére irányuló intézkedéseket nem találunk, és a könyvkereskedőt a szerzőtől nyert jogaiban csakis az üzleti szokás védte meg, — nem szenvedhet kétséget, hogy a szellemi tulajdon kérdése a római jogászokat is foglalkoztatta, a miről a pandectáknak — l. 7. §. 7. Dig. (41. 1.; l. 9. Dig. eod.) — és az institutióknak — §. 25. 34. I. (2. 1.) — a specificatióra vonatkozó intézkedései tanuskodnak. Az a körülmény, hogy a római könyvkereskedő a többszörözési és forgalomba helyezési jogot az írótól szerezte meg, kapcsolatosan az idézett forrásokkal félreismerhetetlen bizonyságául szolgál annak, hogy a rómaiak a szellemi alkotás eredményét mindenki által elsajátitható tulajdonnak nem tekintették. A középkorban a római császárság irodalmi műveltségével annak a könyvkereskedése is elenyészett. A könyvek többszörözése megmaradt ugyan, de rendszerint magán-használatra szorítkozott, és a leírás mint egyedüli közvetítője a többszörözésnek, költséges voltánál fogva majdnem lehetetlenné tette azt, hogy általa a szerző jogain nevezetes sérelem történjék. De nem is merült fel a középkorban a többszörözés szüksége, már azért sem, mert hiányzott a közönség, mely a többszörözött munkákat használhatta és azokért a többszörözés nagy költségeit megfizethette volna. A középkorban is voltak ugyan könyvkereskedők, a kik a leírt könyvek forgalomba helyezésével foglalkoztak; de a vevő a munka árában nem annak szellemi értékét, hanem a leírásnak ritka és fáradságos mesterségét fizette meg. Ily körülmények közt és tekintettel arra, hogy az egyes példányoknak a saját használatra szánt leírása mindenkinek meg volt engedve, — az irodalom tulajdonképen védelemre nem is szorúlt. A mit a középkor a védelemre irányúló intézkedések tekintetében felmutathat, kizárólag a technika körébe tartozó művekre szorítkozik, melyeknél a védelem szüksége az iparnak, a városok felvirágozásával összeeső fejlődése folytán, a koronkint felmerülő találmányok tekintetében öntudatos és természetszerű fölismerésre talált. Csakhogy a védelem, melyet e kor az újabb találmányoknak biztosított, nem egyeseknek, hanem a hasonfoglalkozásuak testületének, a czéheknek volt sajátja. A javítás, melylyel valamelyik czéhtag a maga üzletét gyarapította, a czéhnek közös tulajdonává lett, mely azt kizárólagosságában, féltékeny őrködésével, sokkal jobban biztosította, mint ezt a későbbi privilégiumok tették és tehették.

mely lehetetlenné teszi azt, hogy a szerzőnek, a szellemi alkotás felett korlátlan rendelkezési jog biztosíttassék. A mit e tekintetben a törvényhozás, a szabályozandó jogviszony természetes alapjának felforgatása nélkűl tehet, mindössze abban állhat, hogy a szerzőnek, a szellemi alkotás értékesítését és az ezzel kapcsolatos használati jogot, bizonyos korlátok közt fentartja, és ez irányban a szerzőt megvédi. Míg ugyanis a dologi jogoknál, a testi birlalás nemcsak a dolog felett való szabad rendelkezést, hanem az idegen használat kizárását is lehetővé teszi, — a szellemi alkotásnál ez csak bizonyos mértékben és csak bizonyos korlátok közt képzelhető. A szerző jogának természetes alapját, a gondolat kizárólagos ismerése, a művészi alak, melyben azt fixirozta, vagy a technikai eljárás képezi, melyet gondolata megvalósítására feltalált. Mindezt azonban a szerző csak úgy értékesítheti, abból hasznot csak úgy húzhat, ha szellemi alkotásának eredményét mindenkire nézve hozzáférhetővé teszi. Ha mind a mellett az állam a szellemi alkotást jogvédelemben részesíteni akarja, ez csak úgy lehetséges, ha daczára a gondolat közzétételének, a szellemi alkotás materiális kizsákmányolása kizárólag a szerzőnek tartatik fenn. A szellemi alkotás kizsákmányolásának eme kizárólagos fentartása is azonban csak bizonyos korlátok közt adható meg és biztosítható a szerzőnek. A bevezetésképen mondottak után, nem lehet kétség az iránt, hogy a törvény a védelem által a szerzőnek anyagi és ideális érdekeit egyaránt kielégíteni tartozik; hogy a szerző részére nemcsak a matériális értékesítés lehetőségének föltételeit biztosítani; hanem ideális érdekeinek lehető megsértését is meggátolni köteles [1]). De a törvényhozás az egyik irányban úgy, mint a másikban, nyilván túlmenne a kellő határokon, ha védelmi intézkedései által szellemi monopoliumot létesítene; ha a közjó elutasíthatatlan követelményeire való tekintet nélkűl, a védelmet ak-

---

[1]) Azok az okok, melyek a szellemi alkotás védelmének ellenzői részéről felhozatnak, és a melyek közé különösen az is tartozik, hogy a védelem az irodalmat megdrágítja, önkéntelenűl arra emlékeztet, a mit Cicero a tribunátusról mondott: »Fateor in ipsa potestate inesse quiddam mali, sed bonum quod est quaesitum in ea, sine isto malo non haberemus.« De off. III. c. 10.

kép biztosítaná a szerzőnek, hogy annak a felhasználását és továbbfejlesztését, a mit a szerző a maga munkájában közzétett, mindenféle alakban és minden terjedelemben kizárná. Azt megkövetelheti a szerző, hogy az állam őt munkájának egészben vagy részben való jogosúlatlan többszörözése és értékesítése ellen megvédje; de nem követelhetné sohasem azt, hogy az általa constatált tényeknek, az általa fixirozott gondolatnak más alakban feldolgozása, kifejtése és továbbfejlesztése meggátoltassék. A művész megköveteli azt, hogy részére a kizárólagos értékesítési jog biztosíttassék; de nem gátolhatja meg azt, hogy alkotása, a művészi életben, újabb alkotások elemévé váljék, hogy későbbi alkotások hosszú sorozatának motívumúl szolgáljon.

A szellemi alkotás megvédésének nehézségei közé tartozik az is, hogy a védelem, a szellemi alkotás minden nemére nézve egyenlő nem lehet, átalános és egyenlő szabályok szerint nem rendezhető, egyrészről azért, mert míg pl. a költők művei, úgyszólván, kizárólagos védelemben részesíthetők, — a tudósok munkái nagy részben közvetetlenűl köztulajdonná válnak; másrészről azért, mert a szellemi tevékenység legfontosabb és legnagyobb részénél, a materiális haszon csak mellékesen jöhet tekintetbe, vagy egészen figyelmen kívűl szokott hagyatni.

Daczára az érintett nehézségeknek, daczára annak, hogy a szellemi alkotás megvédése, eredményére nézve, csak korlátolt lehet, — a védelem szükségességét, mint jeleztem, az európai művelt államok törvényhozásai, kivétel nélkűl, elismerték. Lehet, sőt valószínű, hogy az egyes államokat, a szellemi alkotás megvédése érdekében tett intézkedéseiknél, nemcsak ideális és jogi, hanem igen fontos gazdasági tekintetek is vezérelték. Legalább erre mutat egyrészről az, hogy a törvényhozások a jogvédelmet fokozatosan a szellemi alkotás minden, tehát amaz ágaira is kiterjesztették, a melyek nem ideális, hanem gazdasági jelentőségöknél fogva, az illető állam anyagi fejlődésénél nevezetes szerepet játszanak; másrészről az, hogy a jogvédelmet megállapító tételeket, szerződések alapján, nemzetközi joggá emelték, és annak erejével a védelmet, az írói és a művészeti munkáknak, saját határaikon túl is biztosították.

Ekkép eljutva tulajdonképi feladatomra, annak megfelelően két kérdéssel kell foglalkoznom. Ezeknek egyike az: szükséges volt-e nálunk, a szellemi alkotás megvédése iránt, törvény által intézkedni; a másika pedig az: hogy megfelelnek-e az alkotott törvényben foglalt elvek és intézkedések a szellemi alkotásból eredhető viszonyok jogi természetének, és ama föltételeknek, melyek nélkül a szellemi alkotás helyes és sikeres megvédése nem képzelhető?

A mi az első kérdést illeti, arra a feleletet részben megtaláljuk a miniszteri javaslat indokolásában. Az igazságügyminiszter, és pedig helyesen, különös súlyt fektet arra, hogy a törvényhozás nem egy alkalommal mondotta már ki, hogy a szellemi termékek védelméről törvény által fog gondoskodni. Kimondotta ezt a törvényhozás olyan alakban is, mely bizonyos tekintetben elvállalt kötelezettségnek is tartható [1]). Felhozátik továbbá a miniszteri javaslat indokolásában, hogy többször történt már kisérlet, a szellemi alkotásnak törvényes védelemben részesítése iránt, a nélkül, hogy e kísérletek a kivánt eredményre vezettek volna [2]). Nézetem szerint azonban vannak még más okok is, melyek a szellemi alkotásnak törvényes védelemben részesítése mellett felhozhatók. Ilyeneknek tekinthetők a következők: a) Miután az osztrák ptkvnek a függelékét képező 1846. évi okt. 19-én kelt nyilt parancs, a magyar korona területének ama részeiben, a melyekben az említett ptkv. hatályban van, ma is érvényesnek tekintendő, — önként következik, hogy a szerzői jogból eredő viszonyok, a magyar állam területének egyik részében törvényes intézkedések, a másikban pedig az ingatag bírói gyakorlaton alapúló

[1]) 1867 : XVI. t. cz. 19. cz.; 1878 : XX. t. cz. 19. cz.

[2]) Az első törvényjavaslat 1844-ben készült, mely az országgyűlés által elfogadtatott és szentesítés végett fölterjesztetett; de törvény erejére nem emelkedett. 1847-ben a m. kir. udvari cancellária részéről készült egy törvényjavaslat, mely azonban az országgyűlés elé sem terjesztetett. 1867-ben a Kisfaludy-társaság kezdeményezésére hasonlag került egy javaslat az országgyűlés elé, de ez által visszautasíttatott. Dr. Kováts Gyula: Az írói és művészi tulajdonjog. 20. l.

felfogás szerint itélendők meg és döntendők el; a minek a megszüntetése, egyebektől eltekintve, már a jogszolgáltatás lehető egyenlősége szempontjából is kivánatosnak mutatkozott. b) Tekintve azt, hogy a szerzői jog kölcsönös megvédése tekintetében Magyarország Francziaországgal tényleg szerződési viszonyba lépett, és a jövőben más országokkal is valószínűleg szerződéseket kötend, a törvényhozás csak a következetességnek tett eleget, midőn az ilyen szerződésekhez a reális alapot, a szerzői jog védelmét tárgyazó törvény megalkotásával megteremtette, s ez által saját alattvalóinak helyzetét, a szerződő államok alattvalóinak helyzetével, lehetőleg egyenlővé tette. c) Bármennyire hasznosnak és kényelmesnek mutatkozzék is a korábbi helyzet, annak a fentartását, a nemzet reputátiójának megsértése nélkűl, ajánlani azért nem lehetett, mert a más szellemi alkotásának egyszerű és a szerző akarata ellenére történt kizsákmányolása a tisztességes dolgok közé nem tartozhatik. Ha a szerzőnek kizárólagos jogát saját szellemi alkotásához elismerjük, a mint hogy máskép nem is tehetünk, akkor kell, hogy e jogot az ő részére biztosítsuk és annak a szükséges védelmet megadjuk.

A második, vagyis az a kérdés, hogy az alkotott törvényben foglalt elvek és intézkedések megfelelnek-e a szellemi alkotásból eredő viszonyok jogi természetének, és ama föltételeknek, a melyek nélkűl a szellemi alkotás helyes és sikeres megvédése nem képzelhető, — értekezésem tulajdonképi tárgyát képezvén, azzal behatóbban és bővebben kell foglalkoznom. E tekintetben mindenekelőtt meg kell jegyeznem, hogy törvényünk, szemben az európai államok hasontartalmú törvényeivel, kétségtelen haladásnak tekintendő; mert míg az európai törvények, a szerzői jogok egyes főbb nemeiről különkülön intézkednek, mert a felmerűlt szükséghez képest keletkeztek, — a mi törvényünk egységes egészet képez, kiterjedve a szellemi alkotásnak mindazon ágaira, a melyek a mai felfogás szerint, a törvény oltalmára érdemeseknek tartatnak. A szellemi alkotás megvédésére vonatkozó szabályoknak most érintett egyesítése azonban nemcsak mint haladás érdemel figyelmet; annak közjogi fontos jelentősége is van, a mennyiben lehetővé tette azt, hogy a törvény a maga teljessé-

gében ne csak Magyarországra, hanem a társországokra is kiterjesztessék, illetőleg magyar birodalmi törvény erejével felruháztassék.

De eltekintve a törvénynek most jelzett és viszonyaink által indokolt speciális jelentőségétől, — annak intézkedései nagyban és egészben megfelelnek a szellemi alkotásból eredő jogviszonyok természetének. Ennek igazolására a következők szolgálhatnak: A törvény nemcsak minden doctrinárius meghatározást mellőz, hanem szakított a franczia s az angol jogban maig is érvényes felfogással, mely a szellemi tevékenységet, a maga eredményében, mint a szerző szellemi tulajdonát tekinti. A mi törvényünk rendezi a szerzőnek a szellemi alkotás tekintetében formálható jogait, a nélkűl, hogy e jogok alapjáúl akár a tulajdont, akár más rokon elemét a jognak proclamálná.

A törvény biztosítja a szerzőnek a szellemi alkotás felett a kizárólagos rendelkezési jogot, a mennyiben ez a szellemi tevékenység természete szerint átalában lehetséges. A most jelzett irányt követve, a törvény tiltottnak jelent ki és büntettetni rendel minden olyan cselekvényt, mely a szerzői jog kétségtelen megsértésének tekinthető; mely a szerzőnek akár materiális, akár ideális érdekei ellen irányúl. De ha a cselekvény vagy nem érinti a szerző érdekeit, vagy egyszersmind külön szellemi tevékenységet tételez föl, a törvény tiltó és büntető intézkedése megszűnik. Így a törvény tiltottnak nyilvánítja az írói műnek egészben vagy részben gépi többszörözését, közzétételét, és forgalomba helyezését, ha ez a jogosítottnak a beleegyezése nélkűl történik; tiltottnak nyilvánítja a még meg nem jelent kéziratnak, az oktatás vagy mulatság czéljából tartott felolvasásoknak a jogosított beleegyezése nélkűl történt közzétételét; továbbá az olyan kiadást, a melyet a kiadó vagy a szerző, a köztök fennálló szerződés, vagy a törvény ellenére eszközöl; a műnek több példányban kiállítását, mint a mennyihez, a szerződés szerint, a kiadónak joga van; a szerzőtársak által közösen készített műnek olyan kiadását, melyet az egyik szerzőtárs jogosúlatlanúl eszközöl; a nyilvános tárgyalásoknál és tanácskozásoknál tartott beszédeknek, az illető szónok beleegyezése nélkűl, történt gyűjteményes kiadását. Ezenfölűl a

törvény az írói műveket, bizonyos föltételek mellett, a fordítás ellen is megvédi és ebbeli tilalmának megsértését hasonlag büntettetni rendeli. Ellenben nem tekinti a törvény a szerzői jog megsértésének, a már többszörözött és közzétett mű egyes helyeinek vagy kisebb részeinek szószerinti idézését; a kisebb dolgozatoknak, a czél által indokolható terjedelemben fölvételét olyan nagyobb munkába, mely tartalma szerint önálló tudományos műnek tekinthető, avagy olyan gyűjteménybe, mely több író művéből egyházi, iskolai, oktatási használatra vagy különös irodalmi czélra szerkesztetett; a hírlapok és a folyóiratok egyes közleményeinek átvételét; a nyilvános ügyiratok és tárgyalások közlését; a nyilvános tárgyalásoknál és tanácskozásoknál tartott beszédek többszörözését.

Hogy a törvény az írói műveket, tekintet nélkül azok belső értékére, egyaránt védelemben részesíti, szerintem helyes; de kérdéses marad az, hogy nem kellett volna-e a védelmet az irodalmi művekre szorítani? Ha a törvény intézkedéseit tekintjük, azok határozottan arra irányúlnak, hogy a szellemi alkotás productumait oltalmazzák; tehát azokat, melyeknek a létrehozásához a szerző szellemi tevékenysége szükséges. Az ezen értelemben vett szellemi termékek kétségtelenűl irodalmi műveknek tekintendők még akkor is, ha természetöknél fogva magas irodalmi értéket nem képviselnek. Ezek mellett azonban vannak olyan írói művek is, melyek az irodalomhoz semmiféle vonatkozásban nem állanak; pl. a lak- és czímjegyzékek, a vasúti menetrendek sat. Az ilyen művek nevezhetők ugyan írói műveknek, a nélkűl, hogy azok védelmét akár jogi, akár gazdasági szempontból szükségesnek, vagy indokoltnak lehetne tekinteni. De nehéz is az ilyen műveknél a védelem; mert a forrás, a melyből azok meríttetnek, mindenkire nézve egyaránt hozzáférhető lévén, nehéz in concreto igazolni, hogy az ilyen műnek a szerzője nem az originális forrást, hanem a már megjelent hasontartalmú munkát használta. E szempontból indúlnak ki a nevezetesebb európai törvények, midőn a védelmet az irodalmi művekre szorítják. Ehhez járúl még, hogy a ker. törv. 515. §. is irodalmi művekről rendelkezik. A lehető összhang is tehát azt követelte volna, hogy a szerzői jogról szóló törvény hasonlag irodalmi művekről rendelkezzék.

A szerzői jog megsértésének nem képezheti föltételét az, hogy a munka már többszöröztetett. A szerző joga éppen úgy megsértetik a kéziratnak, mint a már megjelent munkának többszörözése által. Ennélfogva kimondandó volt, hogy a szerzői jog bitorlásának tekintendő, a még meg nem jelent kéziratnak, a jogosúlt beleegyezése nélkűl történt többszörözése. Továbbá kimondandó volt, hogy a kézirat vagy a másolat jogszerű birtokosa is, a többszörözést csak a szerző beleegyezésével eszközölheti. A szerzői jog, mint a szellemi tevékenységből eredő többszörözési jogosítvány, nem azonos a joggal, melyet valaki a kézirat tekintetében szerez. A szerzői jog és a kézírathoz való jog különválva is lehet úgy, hogy az utóbbit eladni, elzálogosítani, örökölni, sőt végrehajtás alá is lehet venni. Ebből azonban nem következik az, mintha a beírt papirhoz való jog a szerzői jogot, különösen pedig a többszörözési jogot is magában foglalná.

A szerzői jog rendezésénél a legfontosabb kérdések egyike mindenesetre: a védelmi idő tartamának helyes meghatározása. Kétségtelenűl áll egyrészről az, hogy a szerző érdeke a kizárólagosságot illetőleg, az irodalmi és a művészi forgalom természete szerint, bizonyos idő elteltével, rendesen megszűnik, esetleg kielégítettnek tekintendő; másrészről az, hogy a közérdek, mely a szerző javára bizonyos időn át háttérbe szorítható, teljes joggal azt követeli, hogy ez idő eltelte után, a szerző kizárólagos joga megszűnjék, hogy a szellemi alkotás eredménye az emberiség közkincsévé váljék. Nem oly értelemben, hogy a védelmi idő elteltével, a szerző jogvesztettnek nyilváníttassék; hanem úgy, hogy azontúl a szerző művét mindenki szabadon használhassa, a nélkűl, hogy ez által a törvény tiltó intézkedésével ellentétbe jöhetne. A törvényhozás e tekintetben különfélekép intézkedhetik; a védelmi időt hosszabb vagy rövidebb tartamban állapíthatja meg, vagy olyan határidőt választhat, mely a két ellentét helyes kiegyenlítésekép jelenkezik. A túlságosan hosszú idő, a mint ezt alább kifejtendem, ellenkeznék a közjó érdekeivel; a túlságosan rövid idő pedig igazságtalan korlátozása lenne a szerző jogainak. A törvényhozásnak tehát olyan határidőt kell választani, mely a míg egy részről a közjó érdekeinek igazságos kielégítését lehe-

tővé teszi, másrészről a szerző rendelkezési szabadságának is megfelel.

Ha a törvényhozás a szerzői jog perpetuitását megállapítani nem akarja, a mint hogy ezt helyesen nem is tehetné [1]), — az a kérdés merül fel: hogy a védelem megadandó-e a szerzőnek egész életén át, és hogy kiterjesztendő-e a védelem a szerző halálán túl és mennyi időre?

Hogy a védelmi idő a szerző egész életére kiterjesztendő, az iránt kétség nem foroghat fenn. Ezt követeli az a szoros viszony, melyben a szerző a maga munkájához áll. A szerzőnek a törvény által védett személyes érdeke, a legbensőbb összefüggésben van annak a személyiségével. A személyes érdekkel kapcsolatos kizárólagosság megtagadása, vagy megvonása tehát a szerző személyiségének veszélyeztetését és azt vonná maga után, hogy a szerző a további alkotástól elkedvetleníttetnék, a mi végeredményében a közérdek veszélyeztetését involválná. Ehhez járúl, hogy a szellemi alkotás a legtöbb esetben nem azonnal, hanem csak hosszabb idő eltelte után biztosíthat anyagi hasznot a szerzőnek. És ha a társadalom a

---

[1]) Teljes joggal mondja Renouard id. m. 466. l.: »Des privileges perpétuels détruiraient les droits qui appertiennent à la société.« Hogy a korlátlan szerzői jog nemcsak a szellemi alkotások terjesztését gátolná meg, hanem sok munkának teljes eltünését is maga után vonná, azt már I. Napoleon az államtanácsnak 1810. szeptember 2-án tartott ülésében kimondotta: »La perpétuité de la propriété dans les familles des auteurs, aurait des inconveniens. Une propriété littéraire est une propriété incorporelle, qui, se trouvaux dans la suite des temps et par le cours des successions divisée entre une multitude d'individus, finirait, en quelque sorte, par ne plus exister pour personne; car comment un grande nombre de propriétaires, souvent éloignés les uns des autres, et qui, aprés quelques générations, se connaissent à peini pourraient — ils s'entendre et contribuer pour réimprimer l'ouvrage de leur auteur commun? Cependant, s'ils n'y parviennent pas, et qu'eux seuls aient le droit de le publier, les meilleurs livres disparaitront insensiblement de la circulation. Il y aurait un autre inconvénient non moins grave; le progrés des lumières serait arrêté, puisqu' il ne serait plus permis ni de commenter ni d'annoter les ouvrages; les glosses, les notes, les commentaires ne pouvant être séparés d'un texte qu'on n'aurait pas la liberté d'imprimer.« Locré: La législation civil. Tome IX. pag. 18—19.

szerző jogát az anyagi haszonhoz elismeri, kell, hogy a haszon reálizálását lehetővé is tegye. A legkevesebb tehát, a mit e részben a szerző követelhet, az, hogy az értékesítés kizárólagossága neki élete tartamára biztosíttassék.

Ugyancsak a most kifejtett szempontok követelik azt is, hogy a védelem bizonyos időn át, a szerző halála után is biztosíttassék, és pedig nemcsak örökösei, hanem egyébkénti jogutódai részére is. A szerző individuális érdekei kétségen kívűl családjára, és a család anyagi existentiájának biztosítására is kiterjednek. Ő azt akarja, hogy fáradozása gyümölcseit azok is élvezhessék, a kikről, mert hozzá közel állanak, gondoskodni egyik életfeladatát képezi. Ha a törvény a szerzőt ez irányban oltalma alá veszi, ha neki lehetővé teszi, hogy fáradozása eredményével övéinek anyagi existentiáját, ha csak részben is, biztosíthassa: fentartani, sőt fokozni fogja annak a szellemi alkotásra irányúló működését, s ezzel előmozdítja a társadalom legfontosabb érdekeit. És ha meggondoljuk, hogy a szerző maga sok esetben, korai halála miatt, vagy vállalata természeténél fogva, alkotásából anyagi hasznot nem is szerezhet, — még inkább el kell ismernünk annak a jogosságát, hogy a védelem a szerző halálán túl bizonyos időre kiterjesztessék. E nélkűl az anyagi jutalom lehetősége, úgy a szerzőre, mint annak az örököseire nézve megszűnnék. Ez természetesen még inkább áll akkor, ha a munka a szerző életében meg sem jelenhetett.

A fentebb érintett okoknál sokkal fontosabbak azok, melyek a védelemnek a szerző halálán túl kiterjesztését, ennek egyébkénti jogutódai, különösen kiadói érdekében követelik. A kiadó a vállalattal járó risicót rendszerint csak akkor veszi át, különösen munkadíjt a szerzőnek csak akkor fizet, ha részére a kizárólagos jog bizonyos, a szerző élettartamától teljesen független időn át biztosíttatik. Ha a védelmi idő a szerző halálával megszűnnék, ez a munka kiadásával járó risicót akkép fokozhatná, hogy a kiadói ügylet s ezzel együtt a szerző anyagi érdekének megvalósítása merőben lehetetlenné válnék.

A mi a védelmi idő tartamát illeti, e tekintetben elvi szempontból kiindúlni alig lehetne. Ez tisztán és kizárólag a törvényhozás körébe tartozik, mely csak akkor fogja felada-

tát kellően megoldani, ha a védelmi idő tartamát, egyenlő tekintettel a jog és a közgazdaság követelményeire, állapítja meg. A törvényhozások e tekintetben teljesen egyenlő eredményre nem jutottak ugyan; mind a mellett a communis opiniónak adtak kifejezést, midőn – kevés kivétellel — a védelmi idő maximumát 30 esztendőben állapították meg. Ennek igazolásául elég lesz a nevezetesebb államokra hivatkoznom. Ezek közűl 30 esztendei határidőt állapítanak meg: a német birodalom[1]), Ausztria[2]), Francziaország[3]), Dánia, Portugallia és a Sveicz törvényei. Ötven esztendei határidőt biztosítanak a szerző munkáinak Spanyol- és Oroszország törvényei. Ellenben 30 esztendőnél rövidebbre szabják a védelmi időt: az északamerikai államok (28 esztendőre), Nagy-Britannia[4]) (7 esztendőre a szerző halálától, illetőleg 42 esztendőre a munka első közzétételétől), Belgium és a Német-Alföld[5]) (20 esztendőre), Svédország (20 esztendőre) és a korábbi pápai állam törvényei (7 esztendőre). Míg az olasz királyság törvényei kettős (40 és 80 esztendős) határidőt állapítanak meg[6]); — teljesen eltérnek az említett államok törvényeitől: Török- és Görögország törvényei; a mennyiben az elsők a védelmi időt a szerző élettartamára szorítják, az utóbbiak pedig a szerzőt csak a munka első megjelenésétől számított 15 esztendőn át védik meg.

Nálunk az eredeti miniszteri javaslat, mely az 1884: XVI. t. cz. alapjáúl szolgált, a védelmi időt, éppen tekintettel a nevezetesebb európai törvényekben nyilvánuló összhangra, 30 esztendőben állapította meg, és e határidőt a képviselőház igazságügyi bizottsága is elfogadta; ellenben az országgyűlés a vé-

---

[1]) Az 1870 : jún. 11-én kelt német birodalmi törvény 8—14. §§.

[2]) Az irodalmi és művészeti tulajdonnak a jogosítatlan közzététel, utánnyomás és utánképzés elleni védelméről szóló és az 1846. okt. 19-én kelt nyilt parancscsal közzétett törvény 13. és 14. §§.

[3]) Loi du 5 avril 1859.

[4]) An 1842. jul. 1. stat. (5. et 6 Victoria capt. 45) sect. 3.

[5]) Loi du 25 janvier 1817.

[6]) Legge sui diritti spettanti agli autori delle opere dell'ingegno. 25. gingn. 1865. art. 8 et 9.

delmi idő maximumát 50 esztendőre emelte fel [1]). Én részemről a védelmi időnek ilyetén kiterjesztésével megbarátkozni nem tudok; mert szerintem, éppen a mi viszonyaink közt, fontos gazdasági okok azt követelték volna, hogy maradjunk meg a 30 esztendei határidő mellett. Nem tartozom ugyan azok közé, a kik akár a szerzői jog kizárólagosságát, akár a védelmi időnek a szerző halálán túl kiterjesztését perhorrescálják; az előadottakban mind a kettőnek a jogosságát és szükségességét nemcsak elismertem, hanem jogi és gazdasági szempontból igazolni is megkísértettem; de erős meggyőződésem, hogy az 50 esztendei határidő inkább hátrányára, mint előnyére fog szolgálni közművelődésünknek. A hol, mint nálunk, a közművelődés érdekében annyi a teendő, lehetőleg mindent el kell követni, a mi a közművelődést előmozdíthatja; különösen arra kell törekedni, hogy a közművelődés eszközei lehetőleg mindenkire nézve hozzáférhetőkké tétessenek. Ezzel természetszerűen ellenkezik az, ha a szellemi alkotás eredményei csak aránytalanúl hosszú idő után válnak köztulajdonná; ha a kizárólagos jog a szerző vagy ennek jogutódai érdekében aránytalanúl hosszú időn át biztosittatik. Ehhez járúl még egy másik, nem kevesbbé fontos körülmény, és ez az, hogy az 50 esztendei védelmi idő nem annyira saját irodalmunknak, mint inkább a külföldinek fog javára szolgálni. Mi sokkal inkább szorulunk a külföld szellemi alkotásaira, mint az a mieinkre; a behozatal a szellemi téren aránytalanúl nagyobb a kivitelnél; és nekünk semmi okunk sincs arra, hogy a külföldi szellemi termékek behozatalát bármi irányban is megnehezítsük, hogy a külföldnek több előnyt nyujtsunk, mint a mennyit ettől követelhetünk; pedig ez fog történni, ha olyan államokkal lesz dolgunk, a melyeknek törvényei 50 esztendőnél rövidebb védelmi időt ismernek. A mi törvényünk értelmében az ilyen államok irodalma nálunk 50 esztendei védelemben fog részesűlni; míg ellenben nekünk meg kell elégednünk a külföldi törvények által statuált rövidebb védelmi idővel. Ez természetes következménye annak a nemzetközi elvnek, a mely szerint az európai államok, a legmesszebb menő viszonossság esetében

[1]) 1884 : XVI. t. cz. 11. 12. 14. 15. §§.

sem részesítik a külföldieket több kedvezményben, mint a mennyit törvényeik saját alattvalóik részére biztosítanak.

A törvény tiltó intézkedésének sikere, úgy a magánjog, mint a büntető jog terén nagyrészt és első sorban a sanctiótól van föltételezve, melylyel a törvény a maga intézkedéseinek érvényt szerez. A magánjogi delictumokat megállapító törvényes intézkedéseknek rendszerinti sanctiója a kártérítés, vagyis vagyoni kiegyenlítése a történt sérelemnek. Vannak azonban esetek, melyekben a kártérítés, mint magánjogi üldözés elégtelen; melyekben a sértett fél jogos érdekei csak úgy elégíthetők ki, ha a jogsértés, a magánjogi következményeken túlmenő, reactióval, vagyis büntetéssel sujtatik. Azok az okok, melyek miatt a törvények a magánjogok megsértéseit, habár azok nem a csalás alakjában jelenkeznek, megbüntettetni rendelik, teljes mértékben alkalmazhatók a szerzői jog megsértésére, melynél a kellő reactió, a kártérítés alakjában, igen gyakran vagy kivihetetlennek, vagy elégtelennek mutatkozik. A sanctió, melylyel a mi törvényünk, a most jelzett felfogásnak megfelelően, a védelemnek sikert szerezni akar, lényegileg a kiszabandó pénzbüntetésben áll [1]), melyhez a kártérítési kötelezettségen kívül, mint mellékbüntetés, a jogosulatlanúl készült és készletben levő példányoknak és a jogosulatlan többszörözésre szolgáló készülékeknek, egészben vagy részben elkobzása járúl [2]). Miután azonban a törvény büntetést szab, a dolog természetének és a büntető jog elveinek megfelelően, szándékosságot, illetőleg gondatlanságot követel; de ennek a föltevése mellett, nemcsak a közvetetlen tettest, hanem a részeseket is büntettetni rendeli [3]) és a büntetést csak akkor mellőzi, ha a tettest vagy a részest sem szándékosság, sem gondatlanság nem terheli [4]); de ez esetben is fentartja a törvény a kártérítési kötelezettséget azon mértékig, a melyben a tettes, a jogsértés folytán, tényleg gazdagodott.

Egy további sanctióját a törvény intézkedéseinek képezi,

[1]) 1884 : XVI. t. cz. 19. és 20. §§.

[2]) 1884 : XVI. t. cz. 21. §.

[3]) 1884 : XVI. t. cz. 20. §.

[4]) 1884 : XVI. t. cz. 9. §.

a jogszolgáltatás minden terén, az eljárásnak helyes és a materiális igazság földerítésére irányuló berendezése. A kárnak mint ténynek megállapítása, különösen ha ideális kár forog kérdésben, a legnehezebb és sok esetben a megoldhatatlan kérdések közé tartozik. A szerzői jog megsértésénél a legtöbb esetben, úgy materiális, mint ideális kár forog kérdésben, melynek megállapítása csak úgy lehetséges, ha a törvény a bírót, a bizonyítási eljárás formális föltételeinek megtartásától felmenti; ha neki a cognitio tekintetében, a lehető legmeszszebb határokig terjedő szabadságot enged. Ezt teszi a mi törvényünk, midőn egyrészről a bírót arra jogosítja fel, hogy a szándékosság és a gondatlanság felett, a fenforgó körülmények alapján, szabad belátása szerint határozhasson [1]); másrészről, midőn megengedi a bírónak, hogy a delictum tényálladéka, valamint a kár és a gazdagodás kérdésében, szakértőket hallgathasson ki [2]). Az e részben való bírói functiót lényegesen meg fogja könnyíteni az, hogy a törvény szerint, Budapesten és Zágrábban állandó szakértő bizottságok szervezendők [3]), melyek véleményökkel a bíróság elhatározásának irányt adhatnak.

A szerzői jog természetéből következnek és a védelemnek szükségképi korlátozását involválják végre a törvénynek a szerzői jog megsértéséből eredő keresetek elévülésére vonatkozó intézkedései is. Átalában elfogadott nézet az, hogy a delictum jellegével bíró magánjogi sértések, a közönségesnél rövidebb elévüléshez kötendők. Kifejezést nyer e nézet az újabb magánjogi törvénykönyvekben, melyek a kártérítési igények elévülési idejét, a közönségesnél sokkal rövidebb tartamban állapítják meg. E nézetet tette magáévá a mi törvényünk is, mely szerint a szerzői jog megsértéséből eredő keresetek, 3 esztendő elteltével elévülnek olyképen, hogy ez idő után sem a tiltott cselekvény megtorlása, sem a kár tekintetében keresetet indítani nem lehet [4]). Ellenben nem tekinti a törvény elévülhetőnek a sértett fél abbeli jogát, melynél fogva

[1]) 1884 : XVI. t. cz. 29. §.
[2]) 1884 : XVI. t. cz. 30. §.
[3]) 1884 : XVI. t. cz. 31. §.
[4]) 1884 : XVI. t. cz. 36. és 37. §§.

ez a jogosulatlanúl készült példányoknak és az ezek előállítására szolgáló eszközöknek megsemmisítését kérheti. A sértett félnek e joga, a törvény szerint, mindaddig megmarad, míg az elárúsításra szánt példányok, illetőleg az említett eszközök megvannak.

Törvényünk, mint ezt a bevezetésben jeleztem, védelem alá veszi az írói műveken kívűl a zeneműveket, és intézkedéseit kiterjeszti a szinművek, a zeneművek és a zenés színművek nyilvános előadására, a képzőművészet alkotásaira és a fényképekre; szóval a szellemi alkotás mindazon ágaira, a melyeket a művelt államok törvényhozásai a védelemre érdemeseknek találtak. Tehette ezt a törvény a nélkűl, hogy önmagával ellenkezésbe jött volna; a nélkűl, hogy az irodalmi művek tekintetében felállított elveket és szabályokat, a szellemi alkotás többi ágaira vonatkozó intézkedéseinél, lényegesen módosítania kellett volna. Hogy törvényhozásunk e tekintetben helyesen járt el, kitűnik, ha a szellemi alkotás említett ágait, azok természete és jelentősége szerint méltatva, a törvénynek ide vonatkozó intézkedéseit, úgy, a mint ezt az irodalmi művek tekintetében tettük, közelebbről megvilágítani megkísértjük.

A szellemi alkotásnak, az irodalmi tevékenységgel sok tekintetben azonos nemét képezi a zeneszerzés. Innét van, hogy az európai törvények s ezekhez csatlakozva, a mi törvényünk is, az irodalmi művekre vonatkozó intézkedéseiket, nagyban és egészben a zeneművekre is kiterjesztik. És ezt természetesnek kell találnunk, ha ama hasonlatosságot, mely az irodalmi és a zeneművek közt létezik, a kellő figyelemre méltatjuk. Mind a kettőnél a gondolat kizárólagos ismerése és a forma, melyben a gondolat fixiroztatott, képezi a jogosultság alapját. A mű létrehozása és értékesítése mind a kettőnél ugyanaz; csakhogy a zeneszerzésnél a gondolatok helyébe a hangok, a betűk helyébe pedig a hangjegyek lépnek. A jogi alap, melyre a védelem visszavezetendő és visszavezethető, mind a kettőnél azonos ép úgy, mint azonosak ama korlátozások, melyek közt a védelem a szerzőnek biztosítható. A külső formák, melyekben a compositio kifejezést nyer, épp úgy, mint az irodalmi műveknél különfélék, és a szerzői jognak egyaránt tárgyai lehetnek. A zeneműveknél sem tesz

különbséget, hogy azok mulatságra, oktatásra, vagy kizárólag művészi czélokra rendelvék; hogy nagyobb vagy kisebb belértékkel birnak: föltéve, hogy individualis szellemi alkotásoknak tekinthetők és a zenészeti forgalom tárgyait képezhetik. A zeneműveknél sem tehet különbséget az, hogy a szerző a maga gondolatát közzétette-e már, vagy sem; sőt a pusztán előadott és még le nem írt zenemű épp úgy megvédhető, mint az írónak élőszóval tartott felolvasása. Épp úgy, mint az irodalmi mű, a zenemű is lehet egyéni productió, vagy többeknek együttes szerzeménye; és az érdekelteknek egymáshoz és harmadik személyekhez való viszonya, a zeneszerzeményeknél sem rendezhető más elvek és szabályok szerint, mint a melyek az irodalmi művekre nézve irányadóúl szolgálnak. Ugyanez áll a szerzői jog átruházhatóságára, a védelem tartamára, a szerzői jog megsértésére és annak megszűnésére nézve. A zeneszerző ugyanazon viszonyban áll munkájához, mint az író a maga irodalmi alkotásához. A zeneszerzőt épp úgy megilleti a többszörözés kizárólagos joga[1]), mint az írót, és a zeneszerzemények bitorlása átalában azon elvek szerint itélendő meg, melyek az irodalmi művekre nézve irányadóúl szolgálnak. A szerzői jog bitorlása a zeneműveknél is, lényegileg a mű teljes vagy részben való változatlan többszörözésében, közzétételében és forgalomba helyezésében áll; föltéve, hogy a többszörözéssel nem eredeti és önálló tevékenységre mutató szellemi productum hozatik forgalomba; a zeneműveknél is tehát ki kellett jelölni, illetőleg közelebbről kellett meghatározni ama cselekvényeket, melyek a bitorlás fogalmát megállapítják. Mindezt a törvény kellően figyelembe vette, midőn az irodalomra vonatkozó intézkedéseit a zeneművekre is kiterjesztette [2]).

A színművek és részben a zeneművek materiális értékesítése, lényegileg azoknak nyilvános előadásában áll. Eltekintve ugyanis az úgynevezett irodalmi drámáktól, a színmű írója, könyvárosi úton, a legritkább esetben fog munkájából olyan jövedelmet húzni, mely alkotása értéké-

[1]) 1884 : XVI. t. cz. 39. §.

[2]) 1884 : XVI. t. cz. 45—48. §§.

nek csak némileg is megfelelne. Az alkotás egyenértéke főleg abban az árban áll, melyet a szerzőnek a színpadok akár tantième alakjában, akár más módon fizetnek; és a szerzői jog eszméjének teljesen megfelel az, ha a színmű- és a zeneműszerző részére az érintett ár biztosíttatik; a mi az által történik, hogy a szerző részére, úgy, mint az irodalmi műveknél a többszörözés, a nyilvános előadás kizárólagos jog alakjában fentartatik. Miután azonban a gépi többszörözés, és a műnek nyilvános előadása, két egészen különböző dolognak tekintendő, igen természetes, hogy bizonyos alapfogalmaktól eltekintve, a törvény, az előadás kizárólagos jogára, azokat az elveket, melyek az irodalmi művek többszörözésére nézve irányadóul szolgálnak, egyszerűen és változatlanúl nem alkalmazhatta. Ellenkezőleg világosan és egyenkint ki kellett jelölnie az irodalmi művekre vonatkozó amaz intézkedéseket, a melyeket az előadás kizárólagos jogára alkalmaztatni akar. A jelzett felfogásnak megfelelően rendezi a törvény a színművek, zeneművek és zenés színművek nyilvános előadására vonatkozó intézkedéseket, melyek nemcsak a szóban lévő művek természetének, hanem a szerző anyagi és ideális érdekeinek is teljesen megfelelnek.

A művész, legyen az akár festő, akár szobrász, műve megalkotásánál rendszerint csak egy, t. i. az eredeti példányra gondol; ő tehát az írótól lényegesen abban különbözik, hogy az utóbbinak a szándéka, már az alkotás idejekor, a többszörözésre irányul, úgy, hogy materiális hasznát, művének a közzétételében, annak lehetőleg számos példányok útján elterjesztésében keresi. A művész az általa előállított egyetlen — eredeti — példányban, rendszerint már megtalálja fáradsága jutalmát, munkájának ellenértékét. De a művész productuma is alkalmatos a többszörözésre, és ha azt ő maga eszközli, munkája jövedelmét fokozhatja; viszont e jövedelem, mint a művészi tevékenység eredménye, csorbát szenved, ha a többszörözést, a szerző akarata ellenére, más eszközli; ha a többszörözés materiális eredményét a szerzőtől elvonja. A művész tehát ugyanazon helyzetben van, mint az irodalmi műnek az utánnyomás által fenyegetett szerzője. A művész ennélfogva épp úgy, mint az író követelheti, hogy a jogrend őt munkája

érvényesítésében megvédje; hogy neki a jogosulatlan többszörözés ellen oltalmat biztosítson. Ezen fölül a művésznek akkor is, ha unicumot teremt, ha alkotását többszörözni nem akarja, érdekében állhat meggátolni azt, hogy mások az ő művét, önhatalmúlag, utánképezzék és a forgalom tárgyává tegyék. A szabad tevékenység jogából önként következik a művésznek abbeli jogosultsága, hogy művét megalkothatja és azt tetszése szerint értékesítheti. Ez az átalános személyjog kifolyása lévén, a már kifejtettek után bővebb megokolást alig követelhet. Az érintett jogosultsággal azonban a művész érdeke, az alkotás értékesítését illetőleg, még kielégítést nem talál. Ha az ő műve mások által utánképeztetik, többszöröztetik és a többszörözés segítségével forgalomba hozva értékesíttetik, — a művész a munkájából nem húzhatja azt a nyereséget, a melyre, a mások jogosulatlan cselekvénye nélkűl, számíthatna. Kell tehát, hogy a művész részére a kizárólagos értékesítési jog épp úgy biztosíttassék, a mint ezt a törvény az irodalmi és a többi szellemi alkotások tekintetében teszi; annál is inkább, mert az érintett jog kizárólagossága, az átalános jogelvekből, per se nem következik.

A törvényhozásnak azonban nem csak a megvédendő művészre, hanem a közérdekre is kellő tekintettel kell lennie. Valamint az író eszméi, ha egyszer közzététettek, szellemi köztulajdonná válnak és újabb meg újabb művekbe átültetve, szellemileg értekesíttetnek, — úgy kell, hogy a művészi alkotás a művészi életben, újabb alakok elemévé váljék. Az irodalom és a művészet közt, e tekintetben, mindenesetre van különbség; mert az aesthetikailag befejezett mű alakjai nem vehetők és nem ültethetők úgy át, mint a könyvben letett gondolatok. Mind a mellett vannak művészi alkotások, melyek vagy a conceptiónál, vagy styljöknél fogva, nemcsak korszakot alkotnak, hanem mint eredetiek, buzdításúl, vagy motivumúl szolgálhatnak későbbi alkotások hosszú sorozatának. A törvényhozás tehát szintúgy, mint az irodalmi műveknél, a szellemi haladást, a művészet alkotásainál a művészeti élet egészséges fejlődését tenné lehetetlenné, ha a képzőművészeti alkotások használhatását, a kellőnél szűkebb korlátok közé szorítaná; vagy ha a szerzőnek a kizárólagos jogot

a mód és idő tekintetében, minden korlátozás nélkül biztosítaná.

A mondottakban lényegileg ki vannak jelölve ama szempontok, melyekből a törvényhozásnak a képzőművészet alkotásainak megvédésénél kiindulnia kellett. A feladat egyátalán nem könnyű; mert mig egyrészről a képzőművészet alkotásait főleg a megmérhetetlen lépésekkel haladó ipar veszélyezteti; másrészről nem mindig könnyű a határvonalat, a művészet és az ipar közt kijelölni. A törvényhozás e tekintetben positiv szabályokkal sokat nem tehet; feladata legfölebb abban állhat, hogy a megvédendő alkotásokat, átalános megjelöléssel stigmatisálva, az életre bízza minden egyes esetben annak az eldöntését, hogy valamely alkotást lehet-e a képzőművészet körébe utalni vagy sem.

A mi magokat a képzőművészet alkotásaira vonatkozó szabályokat illeti, azok lényegileg alig lehetnek mások, mint a melyek az irodalmi művekre nézve irányadóul szolgálnak. Bizonyos eltérések, a dolog természete szerint, itt is szükségesek, a nélkül, hogy azok az átalános szabályoknak nagyban és egészben alkalmazását kizárnák. Mindazt, a mit a mondottakban kifejtettem, a törvénynek a képzőművészetekre vonatkozó intézkedéseiben, megvalósítva és érvényre emelve találjuk [1]. Azok a jogi és a gazdasági szempontok egyenlő figyelembe vételével rendezik a művészeti alkotásból eredő jogviszonyokat, és kellő összehangzásban állanak a törvénynek az irodalmi művekre vonatkozó rendelkezéseivel. A törvény itt is tekintettel volt a dolog természete által föltételezett eltérésekre, és az irodalmi művekre vonatkozó intézkedéseit, a képzőművészet alkotásaira ez eltérésekkel alkalmazva, jogi és gazdasági szempontból egyaránt helyes eredményre jutott.

A fényképészet feltalálása óta a tudományban vita tárgyát képezte, és többféleképp oldatott meg az a kérdés, hogy kell-e a fényképészet alkotásait jogi védelemben részesíteni, vagy sem. Míg ugyanis némelyek a fényképeket a képzőművészet alkotásaival egyenlőknek tekintették, s ennélfogva azokat a művészeti alkotásokkal egyenlő védelemben részesí-

[1]) 1884 : XVI. t. cz. 60—66. §§.

tendőknek nyilvánították, — mások a fényképészetet egyszerűen kézmű-iparnak, a fényképeket pedig mindenki által szabadon felhasználható iparczikkeknek tekintették. Ma ez éles ellentétek átalában megszűntek, és az, hogy a fényképek védelemben részesítendők, az írók nagy részének határozott nézetét képezi. A vita ma mindössze arra a kérdésre szoritkozik, hogy a fényképeket egyszerűen a képzőművészet alkotásaival egyenlőknek kell-e tekinteni, vagy azok iránt külön törvényben intézkedni. E két felfogás mellett azonban van egy harmadik is, mely szerint a fényképek nem tekintendők ugyan a képzőművészet alkotásaival egyenlőknek, de azért helyesen és minden elvi ellenmondás nélkül, a képzőművészetekkel egy és ugyanazon törvény által rendezhetők. Igaz, hogy a fényképek szorosan véve a képzőművészet alkotásai közé nem sorozhatók; mert a fényképekről nem mondható, hogy azok keletkezésöket közvetetlenül a készítőnek köszönik. A festő és a szobrász közvetetlen szerzője a maga művének; az ő tevékenysége nélkül a műnek a legkisebbik része sem jő létre. Ellenben a fényképész akkor is, ha a tárgy berendezésénél, az állás megválasztásánál és a fény erejének felhasználásánál kiváló ügyességet és értelmet tanúsít, tevékenységével mindössze a képnek a lehetőségét eszközli; ő a képnek a keletkezését előkészíti, de maga a keletkezés, az ő tevékenysége nélkül történik. Mindez azonban sem a védelem jogi alapját, sem azt nem zárja ki, hogy a fényképek és a képzőművészet alkotásai iránt közös törvény intézkedjék; hogy az utóbbiakra, illetőleg a szellemi alkotásra vonatkozó szabályok, nagyban és egészben a fényképekre is kiterjesztessenek.

A mi különösen a fényképészet alkotásainak nyujtandó védelmet illeti, annak alapja abban keresendő, hogy habár a fényképészet a képzőművészettel nem is parificálható, az ma már a tökéletességnek olyan fokát érte el, mely annak alkotását, igen sok esetben, művészeti értékkel ruházza fel; azt nem is említve, hogy a fényképészet mint iparág is bír olyan speciális jelentőséggel, mely azt a közönséges kézműiparnál határozottan magasabb fokra emeli. Ehhez járul még, hogy a legislatio, újabb időben, mindenütt hajlandónak mutatkozik, a sokkal alárendeltebb iparczikkeket, a mustrákat és a mintákat is, jogvédelemben részesíteni.

A törvényhozásnak, természetesen, itt is meg kell tartani ama határokat, melyeket a szellemi alkotás megvédésénél átalában figyelmen kívül hagyni nem lehet. Egyrészről tehát a védelem tárgyai határozottan megjelölendők és a lehető legszűkebb körre szoritandók; másrészről a védelmi idő akkép állapítandó meg, hogy az az átalános forgalmi érdekekkel ne ellenkezzék. E mellett magától értetik, hogy a fényképészet alkotásainak felhasználása sem zárható el teljesen; hogy a törvénynek e részben való intézkedéseivel, a művészeti fejlődést még kevesbbé szabad gátolnia, mint a képzőművészet alkotásainál.

A mondottakra vezethetők vissza a törvénynek a fényképekre vonatkozó intézkedései [1]), melyek közűl különös jelentőség a védelmi időt megállapító rendelkezésnek tulajdonítható. Azt, hogy az irodalmi művekre nézve megszabott védelmi idő a fényképekre is kiterjesztessék: sem jogi, sem gazdasági momentumok nem követelik. Ha áll az, a mit kétségbe vonni alig lehet, hogy a szerző vagyoni érdeke az átalános forgalom természete szerint bizonyos idő elteltével kielégítettnek tekinthető; és ha áll az, hogy a védelmi időnek a szerző életén túl kiterjesztése csakis a tulajdonképi szellemi alkotás tárgyai tekintetében igazolható, — semmi kétség sem lehet arra nézve, hogy a törvény a jogosságra és a méltányosságra egyenlő tekintettel volt akkor, midőn a fényképek védelmi idejét 5 esztendőben állapította meg, és azt a szerző életén túl csak annyiban terjesztette ki, a mennyiben az 5 esztendő a szerző haláláig még el nem telt.

Az előadottakkal megkísértettem kimutatni, hogy a szellemi alkotásnál a védelem jogi alapját az alkotónak kettős érdeke képezi, mely távol attól, hogy a sociális érdekekkel ellenkeznék, épp azoknak szolgál javára; és hogy a társadalom igen fontos érdekek ellen vétene, ha a védelmet a szellemi alkotástól megtagadná. Az ekkép nyert eredményt véve alapúl, vizsgálat tárgyává tettem az 1884:XVI. t. cz. intézkedéseit, és arra a következtetésre jutottam, hogy ezek nagyban és egészben a mig kellő tekintettel vannak a szerző kettős érdekére, —

[1]) 1884 : XVI. t. cz. 69—75. §§.

a közérdek által föltételezett határokat és korlátozásokat azzal a gondossággal jelölik ki, mely a védelem jogi constructiójának elengedhetetlen föltételét képezi. Törvényünk szakítva a perpetuitás eszméjével, úgy elvileg, mint egyes intézkedéseiben elegendő sikerrel tudta a szerzőnek magán érdekeit a társadalom érdekeivel összhangzásba hozni; és már e tekintetben is határozott haladásnak jelezhető, szemben azzal a tendentiával, mely a szerzői jog társadalmi alapját félreismerve, a korlátlan és örökké való szerzői jog — droit perpétuel — felé hajlik; a melynek a társadalomra nézve káros hatását, azt hiszem, az előadottakban sikerült kimutatnom.

Ha van az 1884:XVI. t. cikknek nevezetesebb hiánya, ez kétségenkívül az, hogy a szerzői jogról rendelkezve, úgy a kisajátítás, mint a jogvesztés kérdését megoldatlanúl hagyta. Igaz, hogy a kisajátítás intézményét eddigelé egyetlen positiv törvény sem fogadta el; de én képzelhetek magamnak eseteket, melyekben a közérdek követelményével szemben, a szerző vagy jogutódai magán érdekeinek háttérbe szorúlni kell; melyekben a kisajátítás, természetesen megfelelő kárpótlás mellett, nemcsak a már kiadott, hanem a kiadatlan munkák tekintetében is a közjó elutasíthatatlan követelményeképp jelentkezik. Jogilag sem a szerző, sem annak a jogutódai nem kényszeríthetők arra, hogy valamely munkát közzétegyenek, nem akkor sem, ha a közzétételt fontos társadalmi érdekek követelnék. De ha ilyen esetben az állam a társadalmi érdekeknek mégis eleget akar tenni, ezt csakis a kisajátítás segítségével, vagyis az által teheti, hogy a közzétételi jogot, a szerző akarata ellenére, de ennek teljes vagyoni kártalanítása mellett megszerzi.

Aránytalanúl kevesebb nehézséggel jár és a kényszernek sokkal kisebb mértékét involválja a jogvesztés meghonosítása. E részben aggály annál kevesbbé merűlhet fel, mert a jogvesztésre nézve nemcsak az elmélet, hanem a gyakorlati élet is adhat útmutatást; a mennyiben a kérdéses intézményt egyes országokban tényleg meghonosítva találjuk. A jogvesztés intézményét elismerő törvények közé tartozik mindenekelőtt a hessen-darmstadti és a spanyol törvény. Az elsőnek 8. cikke határozottan azt rendeli, hogy ha az elkelt mun-

kát, a szerző halála után, sem ennek örökösei, sem egyébkénti jogutódai egy harmadiknak a felszólítására 3 esztendő alatt k nem adják, a munkát mindenki többszöröztetheti és forgalomba hozhatja. A spanyol törvény 40. és 41. czikkei szerint pedig az olyan munka, mely a közzétételt követelő fél nyilvános felhivásától számított 20 esztendő alatt, az érdekeltek által ki nem adatik, köztulajdonná válik.

Nem ugyan jogvesztést declarál, de a szerzői jognak bizonyos mértékben megszorítását foglalja magában az 1796. aug. 27-én kelt franczia[1]) és az 1842. július 1-én kelt angol törvény [2]). Az első megengedi, hogy az elfogadott elemi könyvek, ha a szerző vagy ennek a jogutódai kijelentik, hogy újabb kiadást rendezni nem akarnak vagy nem képesek, állami költségen adathassanak ki. Az angol törvény pedig feljogosítja a kormányt arra, hogy ez a még köztulajdonná nem vált munkának, a szerző halála után leendő kiadását az ezt kérelmezőnek megengedhesse, ha az érdekeltek újabb kiadást rendezni nem akarnak.

Hogy a legislatio ma sem a kisajátítást, sem a jogvesztést meghonosítani átalában nem hajlandó, kétséget nem szenvedhet; de ha az egyéni és a társadalmi érdekek közt felmerülhető összeütközéseket kiegyenlíteni, az egyéni és a társadalmi elvet egyesíteni akarja, — az erre alkalmas módokkal előbb-utóbb meg kellend barátkoznia. Qui vivra, verra.

---

1) Loi du 10. fructidor an 4. art. 3.

2) 5. et 6. Victoria capt. 45. V.

Harmadik kötet. 1875.

I. Szám. A kényszer-egyesség a csődeljárásban. Apáthy Istvántól. 1875. 25 l. . . . . 18 kr.
II. Szám. Quetelet emlékezete. Keleti Károlytól. 1875. 24 l. 10 kr.
III. Szám. Magyarország népesedési mozgalma 1864—1873-ban és a cholera. Keleti Károlytól. 1875. 56 l. . . . 40 kr.
IV. Szám. Ujabb adataink Magyarország bűnvádi statistikájából. Konek Sándortól. 1875. 55 l. . . . . . 35 kr.
V. Szám. A statistika és a nemzetgazdaságtan közti viszony a mai korban. Konek Sándortól. 1875. 26 l. 15 kr.
VI. Szám. Emlékbeszéd Szigethi Warga János l. tag felett. Galgóczy Károlytól. 1875. 23 l. . . . . 15 kr.
VII. Szám. Statistikai tanulmányok hazánk közegészségi állapota felett. Dr. Weszelovszky Károlytól . . 70 kr.
VIII. Szám. Visszapillantás az előbbi m. k. curiának 1724—1769-ki müködésére. Wenzel Gusztávtól . . . . 80 kr.
IX. Szám. Emlékbeszéd Csacskó Imre l. tag fölött. Pauler Tivadartól . . . . 10 kr.

Negyedik kötet. 1876.

I. Szám. Visszapillantás közgazdaságunk egy negyed századára. Keleti Károlytól . . . . 20 kr.
II. Szám. Az összehasonlitó jogtudomány és a magyar magánjog. Wenzel Gusztávtól . . . . . 25 kr.
III. Szám. A szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság rendszere a polgári törvénykezésben magyar szempontból. Tóth Lőrincztől . . . . 40 kr.
IV. Szám. Emlékbeszéd hodosi és kizdiai Br. Sina Simon felett. Tóth Lőrincztől . . . . 20 kr.
V. Szám. Az országos jog és a particularis jogok közti viszony. Wenzel Gusztávtól . . . . 60 kr.
VI. Szám. Emlékbeszéd Szentkirályi Zsigmond lev. tag fölött. Jakab Elek lev. tagtól . . . . 40 kr.
VII. Szám. A telekkönyvi intézmény befolyása a tulajdonjog szerzésére és érvényesitésére. Zlinszky Imre lev. tagtól 40 kr.
VIII. Szám. Bertha Sándor emlékezete Tóth Lőrincz r. tagtól. 20 kr.
IX. Szám. Magyarország városai és városjogai a multban és jelenben. Wenzel Gusztáv r. tagtól . . . . . 40 kr.

Ötödik kötet. 1877.

I. Szám. A XV. századi tárnoki jog. Tanulmány a hazai jogtörténet köréből. Wenzel Gusztáv r. tagtól . . 30 kr.
II. Szám. Fényes Elek emlékezete. Keleti Károly r. tagtól. 20 kr.
III. Szám. A társadalom keletkezéséről. Beöthy Leó l. tagtól 60 kr.
IV. Szám. A »Servitus fumi immittendi« hazai jogunk rendszerében. Wenzel Gusztáv r. tagtól . . . . . 20 kr.
V. Szám. Magyarország népességének szaporodása és fogyása országrészek és nemzetiségek szerint. Keleti Károly r. tagtól. . . . . 20 kr.
VI. Szám. Két legujabb törvényhozási mü a polgári perjog köréből. (A német perrend és az osztrák perrendtartási javaslat.) Zlinszky Imre levelező tagtól. . . . 40 kr.
VII. Szám. Emlékbeszéd alsóviszti Fogarasi János r. tag fölött. Tóth Lőrincz r. tagtól. . . . . 40 kr.
VIII. Szám. Öt év Magyarország bünvádi statisztikájából. Konek Sándor r. tagtól . . . . 40 kr.
IX. Szám. Magyar hölgyek leveleiről. Deák Farkas l. tagtól. 20 kr.

Hatodik kötet. 1880.

I. Szám.	Magyarország és egyes törvényhatóságainak népesedési mozgalma. Dr. Konek Sándor r. tagtól. . . .	30 kr.
II. Szám.	Nagy férfiak szerepe a történelemben. Zsilinszky Mihály l. tagtól	20 kr.
III. Szám.	Kazinczy Gábor irodalmi hatásáról. Irodalomtörténeti tanulmány Jakab Elek l. tagtól.	30 kr.
IV. Szám.	Emlékbeszéd Urházy György felett. Szilágyi Sándor r. tagtól	10 kr.
V. Szám.	Palaczky Ferencz emlékezete. Zsilinszky Mihály lev. tagtól	20 kr.
VI. Szám.	A nemzetgazdaságtan és módszere s a társadalmi tudományok terén való kutatás nehézségei. Dr. Weisz Bélától	10 kr.
VII. Szám.	A magyar jogi műnyelv kérdéséhez. Jogirodalmi és nyelvészeti tanulmány tekintettel jogi műnyelvünk jelenére, multjára, mivoltára és gyökeres javitására. Irta Bakos Gábor.	20 kr.
VIII. Szám.	A fémvaluta kérdése a tudomány jelen állása szerint. Első Rész. Kautz Gyula r. tagtól	20 kr.
IX. Szám.	A magyar és osztrák államháztartás 1868—1877-ig. Irta Láng Lajos.	30 kr.
X. Szám.	Gróf Teleki Domokos emlékezete. Irta Deák Farkas.	20 kr.
XI. Szám.	Emlékezés Zlinszky Imre l. tagra. Tóth Lőrincz r. tagtól	20 kr.
XII. Szám.	A perdöntő eskü és az előzetes tanúbizonyítás a középkori magyar perjogban. Székfoglaló értekezés Hajnik Imre r. tagtól	40 kr.

Hetedik kötet. 1882.

I. Szám.	A nemzetközi jog elmélete Kant philosophiája szerint. Dr. Medveczky Frigyestől	20 kr.
II. Szám.	A nemzetiségi viszonyok Magyarországban az 1880. évi népszámlálás alapján. Keleti Károly r. tagtól .	40 kr.
III. Szám.	Magyarország és egyes törvényhatóságainak népmozgalma 1877—79. Konek Sándor r. tagtól. . .	70 kr.
IV. Szám.	A magyar felsőház reformja. Irta Tóth Lőrincz r. tag. Ára	60 kr.
V. Szám.	B. Eötvös József »A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra« czimü munkájáról. Trefort Ágoston t. tagtól.	10 kr.
VI. Szám.	A miniszteri felelősség eredete, az európai alkotmánytörténelemben. Schwarcz Gyula l. tagtól. . . .	20 kr.
VII. Szám.	A vasuti ügy s a posta- és távirdai ügy közti összeköttetés Magyarországban a közlekedési és névszerint a vasuti jog szempontjából. Wenzel Gusztáv r. tagtól	20 kr.
VIII. Szám.	Sallustios államformái és a görögök politikai irodalma. Schwarcz Gyula l. tagtól. Ára	20 kr.
IX. Szám.	A Demokrátia eszméje és szervezete. Dr. Kuncz Ignácz pozsonyi kir. akad. jogtanártól. Ára	40 kr.
X. Szám.	Szilágyi Márton tanitása az eljegyzésről 1690-ben. Kovács Gyula lev. tagtól. Ára.	40 kr.

Nyolczadik kötet. 1885.

I. Szám.	Montesquieu elmélete. Schwarz Gyula lev. tagtól. Ára	30 kr.
II. Szám.	Fegyházi tanulmányok. I. Illavai fegyház. Tóth Lőrincz r. tagtól	50 kr.

Budapest, 1885. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

